

Українська література – 23 група

Дата – 10.04.2020. Викладач. Біров О.І.

Тема уроку. Валер'ян Підмогильний. Рома «Місто». Світові мотиви підкорення людиною міста, її самоствердження в ньому, інтерпретовані на національному матеріалі. Зображення «цілісної» людини: в єдності біологічного, духовного, соціального.

Пояснення навчального матеріалу

Вивчення нового матеріалу.

1. Слово вчителя.

Валер'ян Підмогильний створив модерний роман, у якому, на відміну від традиційної селянської й соціальної тематики, акцент переноситься на урбаністичну проблематику, порушуються філософські питання буття, аналізується психіка героїв, а конфлікт розгортається між людьми з різними світоглядами. «Місто» — перший урбаністичний роман в українській літературі, з новими героями, проблематикою та манерою оповіді. Темою роману є життя новоявленого інтелігента Степана Радченка у великому місті, пошук свого місця у ньому. Ми проаналізуємо образ головного героя, з'ясуємо його світоглядну і психологічну еволюцію. А також з'ясуємо, чи зміг підкорити місто головний герой.

2. Теорія літератури.

Екзистенціалізм або *філософія існування* (фр. *existentialisme* від лат. *exsistentia* — існування) — напрям у філософії ХХ ст., що позиціонує і досліджує людину як унікальну духовну істоту, що здатна до вибору власної долі. Основним проявом *екзистенції* є свобода, яка визначається як відповідальність за результат свого вибору.

Маргінальність — характеристика образу чи героя, що перебуває «на межі» між двома станами. Герой-маргінал зазвичай — виходець з нижчого класу, який намагається завоювати вищі сфери суспільства, піднятися по драбині успіху. В українській літературі типовим маргінальним героєм є Степан Радченко з роману В. Підмогильного «Місто» — уже не селянин, але ще не інтелігент, що хоче «підкорити» місто, стати відомим письменником.

Психологізм — заглибленість у творі в душу персонажів, їх психологію. У психологічному творі увага автора переноситься із зовнішнього (подієвого) сюжету на внутрішній (психологічний), він відслідковує всі порухи душі своїх героїв, намагається розкрити їх роздуми й мотивацію вчинків, показати нелегкий шлях внутрішніх колізій.

Іронія — засіб художньої виразності, прихована насмішка, коли за зовні позитивним висловлюванням ховається висміювання. Найчастіше використовується в сатирі.

3. Аналіз роману «Місто»

Бесіда:

- Яким ми бачимо героя на початку твору?
- Яким в його уяві постає місто?
  - Які почуття володіють ним, коли він уперше ступив на міські вулиці?
  - Що зближувало Степана і Надію?
  - Що відбувається далі в житті Степана?

Основну увагу автор зосереджує на «діалозі» героя і Міста. На фоні міста характер героя змінюється. До міста Степан приїжджає з благородними намірами і вивчитись, і повернутись в село. Навіть переживаючи ворожість до Міста, відчуває, що те завойовує його душу. Сильна натура, Степан, у свою чергу, прагне завоювати Місто. У цьому він не гребує ніякими засобами.

- Як змінюється ставлення Степана до міста в процесі збільшення кількості його життєвих успіхів?

- Чому Степан Радченко відносно легко ввійшов в літературні кола міста, спромігшись зайняти непогану посаду?

- Яку роль відіграють у житті героя жінки? Що відбувається в житті Степана на кожному з етапів стосунків з різними жінками?

Роль жіночих образів, як один із аспектів характеристики головного героя. Надійка, яка мешкає в сараї (столярня) Гнідих, де за стінкою жили корови — це символ села. (Степан відчував себе чужим у місті. Навіть у книжках зосереджувалося все чуже, усі небезпеки. Поступово Степан розуміє, що місто треба здобути, а не ненавидіти. А він — це нова сила, що покликана із сіл змінити місто, він має стати на зміну гнилизні минулого, будувати майбутнє. Перекоаний, що має навчатись, щоб потім повернутися до села).

Мусінька (Тамара Василівна Гніда), яка мешкає в кухні Гнідих. (Починає знайомитися з містом. Усвідомлює, що не повернеться до села. Степан ще не відчуває себе причетним ні до села, ні до міста. Стан «непевної рівноваги між рудим френчем і сірим піджаком». Відчуває себе самотньо. Знайомиться з усім тим, що символізує причетність до міста: тістечка, магазини, кіно, міські жінки.

Зоська Голубовська, мешкає в кімнаті на Львівській вулиці, яку віддав Борис Задорожній. (Прагне увійти до міського товариства, а Зоська як спосіб зробити це. Прагнення стати справжнім городянином. Зоська — це типовий міський персонаж. Символізує утвердження Степана в місті).

Рита мешкає в «Справжній кімнаті» (простора, світла й окрема кімната у великому будинку десь в новому районі). (Степан відчуває себе вже частиною міста. Він упевнений у собі. Прагне насолоджуватися всіма перевагами міського життя, компенсувати згаяний час. «Досі він любив жінок, випадково зустрінутих на його шляху, а сам ще не обирав». У стосунках з жінками він переходить від пасивного до активного вибору).

Висновок. Кімната символізувала фізичне утвердження в місті, зміцнення матеріального становища, а жінки — це немовби етапи внутрішньої еволюції Степана, етапи вживання його в міське середовище. Так, Надійка його цікавить, доки він відчуває свою внутрішню причетність до села, «вона була від села, що зблякло в ньому». А Зоська виступає вже як повністю персонаж міста. Жінки для Степана водночас — це порятунок від самотності в чужому для нього середовищі.

- Чому жодній із жінок, з якими герой був близький, він не дав щастя?

Чи справедлива теза, що всіх їх Степан тільки використовував?

Жінок, які любили його, і серед яких Степан шукав спокою, він використовував у досягненні своєї мети. Штучність, фальшивість поведінки багатьох городян герой не відкине, а швидше перейме. Прокоментуйте слова Зоськи: «Душа у тебе погана».

- Чому, досягши успіху, Степан Радченко раптом захотів змінити своє міське життя на сільську працю?

Після досягнення певного становища він відчуватиме свою самотність. Тому все частіше спливатимуть спогади про село. Місто не принесе Степанові гармонії і спокою. Тип Степана Радченка характеризують як маргінальний. У сучасній літературі це тип людини, що опинилася на межі села й міста, ніби провисла між своїм природним середовищем, яке не в змозі відкинути, і новою, не в усьому зрозуміло культурою міського життя. Спочатку герой ненавидить місто, бо боїться його. Автор використовує метафори «ненажерне місто», «лещата міста», «темна безодня міста». Він, Степан, відчуває себе «жалюгідним селюком серед галасливого міста», «одним з безліч непомітних тілець серед каменю й розпорядку». Тому серед міських будівель, побачивши край місяця, несказанно зрадів: «Спокійний місяць, такий, я і він, сільський мандрівець,

приятель його дитинства й вірних юнацьких мрій, втишив йому те злісне почуття, що була навіяла вулиця».

- Яку роль у цьому повинна була зіграти Надія? Чому вона з'являється не тільки на початку роману, а ще й у кінці?

Недаремно, на початку твору і в кінці спливає образ Надійки – сільської дівчини. Спочатку Степан тримається за неї, поки почував себе невпевнено у місті. Адже дівчина – уособлення села: добра, наївна, щира, боязка. А у кінці роману ностальгія за селом знову приводить героя до цієї жінки. Але його вже зустрічає не природна щирість почуттів та емоційність, а холодно втомлена маска заміжньої жінки. Міська прагматичність, раціоналізм, потреба захищати себе змушують колишніх «селюків» «одягти» маски.

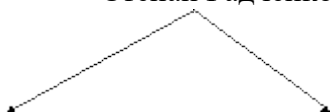
- Як ви думаєте, чи допише письменник Стефан Радченко повість про людей?

Закріплення вивченого.

Проблемне питання:

«Степан Радченко – завойовник міста чи його жертва?»

Степан Радченко

Завойовник Жертва

Досягає матеріального добробуту (квартира, гроші, одяг)...

- Отримує гарну посаду
  - Стає відомим письменником...
  - Навчився гарних манер, вміє «подати» себе у товаристві
- ... та не має поруч коханої жінки, близької людини, кому можна вилити душу.
... та не має справжніх друзів.
... за рахунок одного оповідання, а повість про людей так і не написана.
... але це лише маска, під якою все прораховується наперед.

Не має спокою, душевної рівноваги

Як бачимо, місто дало герою і водночас забрало.

Домашнє завдання. Скласти усне висловлювання на тему: «Чи підкорив місто Степан Радченко?»